

розвитку потребує завчасних корекційних заходів. Діти з церебральним паралічем, у зв'язку з проявом основного дефекту – порушення рухливості, є групою ризику для формування навичок письма, тому потребують певного пропедевтичного корекційного впливу, спрямованого на формування передумов, на основі яких формуватиметься процес письма у майбутньому.

Література :

1. Ананьев Б.Г. Анализ трудностей в процессе овладения детьми чтением и письмом // Известия АПН РСФСР. – 1955. – вып. 70. – С. 104 – 148.
2. Лурія О.Р. Основные проблемы нейропсихологии. – М., Изд. МГУ, 1975. – 253 с.
3. Соботович Є. Ф. Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 44 с.
4. Ельконин Д. Б. Развитие речи в дошкольном возрасте. – М., 1958.
5. Смірнова І.А. Логопедическая диагностика, коррекция и профилактика нарушений речи у дошкольников с ДЦП. Алалия, дизартрия, ОНР: Учебно-методическое пособие для логопедов и дефектологов. – СПб.: «ДЕТСТВО – ПРЕСС», 2007. – 320 с.

УДК: 376.1-056.2

Рецензент
Засенко В.В.
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

А.А. Колупаєва
І.О. Білозерська

У статті викладено основні підходи до інклюзивної освіти як моделі соціальної об'єктивності; визначені основні принципи інклюзивної школи; представлені організаційно-методичні умови інклюзивного навчання, засновані на концептуально-теоретичних положеннях соціальної та освітньої світової політики.

Ключові слова: діти з особливостями психофізичного розвитку, учбово-виховний процес, інклюзивна школа, інтеграція, інклюзія, інклюзивне навчання, діагностика, особливі освітні потреби.

В статье изложены основные подходы к инклюзивному образованию как модели социальной объективности; определены основные принципы инклюзивной школы; представлены организационно-методические условия инклюзивного обучения, основанные

на концептуально-теоретических положениях социальной и образовательной мировой политике.

Ключевые слова: дети с особенностями психофизического развития, учебно-воспитательный процесс, инклюзивная школа, интеграция, инклюзия, инклюзивное обучение, диагностика, особые образовательные потребности.

In article the basic approaches to инклюзивному are stated formation as to model social обустроенности; main principles инклюзивной schools are defined; organizational-methodical conditions инклюзивного the training, based on conceptually-theoretical positions are presented social and educational world politics.

Keywords: children with special psychological and physical needs, educational process, integration, inclusion, inclusive education, diagnosis, special educational needs.

У процесі демократизації нашого суспільства неабиякого поширення набули ідеї гуманізації освіти та пріоритетів особистості. На зміну державоцентриській освітній системі, в якій головна мета визначалася як формування особистості за певними еталонами та підпорядкування власних інтересів державним, а основною ознакою була жорстка регламентація навчального процесу, приходиться, так звана, дитиноцентриська система освіти, в якій домінує орієнтація на інтереси дитини, на задоволення її потреб.

Серед умов формування цієї системи слід виокремити: забезпечення можливості вибору освітнього закладу та навчальної програми у відповідності з індивідуальними особливостями дитини; здійснення стимулювання досягнень дітей у різних сферах діяльності; забезпечення їх соціально-педагогічного захисту та ін.

Проблема соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в системі сучасної спеціальної освіти посідає особливе місце та викликає багато суперечок і нарікань, оскільки установи закритого типу, якими є спеціальні навчальні заклади, в тому числі дошкільні, де навчаються і виховуються діти з особливостями психофізичного розвитку, не є осередками їхньої соціалізації. Не заперечуючи наявність ресурсних можливостей спеціальних закладів, відповідних умов, облаштування висококваліфікованих спеціалістів, надання необхідних медичних і корекційно-педагогічних послуг, варто зауважити, що заклади закритого типу сприяють процесам сегрегації та маргіналізації. Водночас, прогресивна освітня політика визначає, на протигагу сегрегативним процесам, соціальну інтеграцію дітей з особливими потребами як провідну тенденцію у розвитку сучасної світової спільноти.

З часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини найбільшого визнання та поширення набуває соціальна модель суспільного облаштування яка більше пов'язана з дотриманням прав людини. Для соціальної моделі суспільного облаштування найбільш прийнятною є інклюзія, розбудова якої, перш за все, відбувається в процесі впровадження інклюзивної освіти. Розглянемо основні визначення, які стосуються даної проблеми.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на

принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масового загальноосвітнього закладу за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом.

Розвиток і функціонування окремої, спеціальної системи освіти, завжди вважалися проявом турботи про дітей з особливими потребами. Однак, таке бачення системи спеціальної освіти почало поступово змінюватися у більшості країн світу. Знання, досвід, обладнані приміщення досі мають велике значення, проте, сегрегація наразі розглядається як неприйнятна і така, що порушує право дитини на освіту. Загальне бачення цього питання полягає в тому, що переважна більшість дітей з особливими потребами мають перебувати разом зі своїми однолітками у звичайних умовах. Одним із результатів такого підходу вважається створення єдиної освітньої системи, яка охоплюватиме школярів та дошкільників різних категорій.

Освіта дітей з особливими потребами ґрунтується на принципах інклюзивної педагогіки, дієвість яких неодноразово підтверджувалась і, від використання яких, вигравали всі діти. Вона передбачає, що відмінності між людьми є природним явищем, і навчання слід відповідним чином адаптувати до потреб дітей, а не «підганяти» під сталі погляди щодо організації та характеру освітнього процесу.

Виважена педагогіка, спрямована на задоволення потреб дітей, корисна широкому суспільству. Досвід свідчить, що така педагогіка загалом може забезпечити більш високий рівень успішності. Педагогіка, орієнтована на потреби дітей, може допомогти уникнути безцілних витрат ресурсів і краху нації, до чого надто часто призводить низький рівень навчання та набіганість усталених підходів в освіті. Окрім цього, заклади, які основну увагу приділяють дітям, є тренувальним майданчиком для суспільства, орієнтованого на задоволення потреб своїх громадян, в якому панує повага до відмінностей всіх людей.

Залучення та участь мають важливе значення для людської гідності, а також для утвердження та реалізації прав людини. В галузі освіти це відбивається в розробці стратегій, які здатні забезпечити дійсну рівність можливостей. Досвід багатьох країн свідчить, що інтеграція дітей і молоді з особливими освітніми потребами найкраще відбувається в інклюзивних навчальних закладах, які приймають усіх дітей певного району чи громади. Саме в таких закладах діти з особливими освітніми потребами можуть досягти найвищих

результатів в освіті та соціальній інтеграції.

Інклюзивний заклад – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Хоча інклюзивні заклади забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі, для їх ефективної діяльності необхідні спільні зусилля не лише педагогів і персоналу установи, а й батьків, членів родин, однолітків.

Основні принципи інклюзивного закладу:

❖ всі діти мають перебувати разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;

❖ навчальні мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх вихованців шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;

❖ забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами;

❖ діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будьяку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання;

❖ вони є найефективнішим засобом, який гарантує солідарність, співучасть, взаємоповагу, розуміння між дітьми з особливими потребами та їхніми ровесниками.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти є цінними й активними членами суспільства.

Сучасний стан національної освіти актуалізує розроблення методологічних та методичних засад інклюзивного навчання. Теоретико-методичні засади впровадження інклюзивної освіти в Україні визначаються серед пріоритетів науково-пошукових досліджень Інституту спеціальної педагогіки Національної Академії педагогічних наук України. Зокрема,

Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України у процесі проведення спільних наукових досліджень з провідними науковцями Університету Альберти та Університету Грента МакЮена (Канада), з фінансової підтримки Канадської Агенції Міжнародного Розвитку (Canadian International Development Agency) започатковано **Національний проєкт «Інклюзивна освіта для дітей з особливостями психофізичного розвитку в Україні»**.

Як зазначається в офіційних документах, проєкт *«Інклюзивна освіта для дітей з особливостями психофізичного розвитку»* ставить за мету змінити ставлення уряду, закладів освіти та неурядових організацій до

невовносправності шляхом представлення різних основоположних компонентів системи інклюзивної освіти, а саме: формування політики у сфері освіти та соціальних послуг, яка спрямовуватиметься на розбудову інклюзивної моделі освіти в Україні. Першочерговим завданням проекту є підготовка педагогів до роботи в інклюзивному навчальному середовищі, оскільки саме педагоги загальноосвітніх навчальних закладів повинні модернізувати навчальний процес згідно із запитами дітей з особливими освітніми потребами, зокрема адаптувати навчальні плани та програми, методи та форми навчання, використовувати ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою тощо.

З цією метою, в рамках виконання проекту, нами було розроблено навчальний курс « Вступ до інклюзивної освіти», який базується на матеріалах сучасних наукових світових досліджень з інклюзивного навчання, зокрема канадських науковців. Навчальні матеріали курсу пройшли успішну апробацію, рецензування та одержали рекомендацію МОН України для впровадження. Курс пропонується для вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників, які навчаються в інститутах післядипломної педагогічної освіти. Курс розроблено на модульній основі. Передбачено два навчальні модулі:

1-«Основні положення інклюзивної освіти»;

2- « Інклюзивна освіта-від основ до практики».

Враховуючи принципи навчання вікової категорії дорослих, передбачене поєднання лекцій і/або семінарів, групових видів роботи та індивідуальних завдань. Під час вивчення модулів програми передбачено аналіз конкретних практичних ситуацій для ілюстрації окремих тем. Мета семінарських занять – поглибити знання педагогічних працівників у кожній темі шляхом підготовки та презентації доповідей, участі в обговореннях різного формату, а також через проведення зв'язків із практичним педагогічним досвідом.

Під час вивчення курсу « Вступ до інклюзивної освіти» педагоги, що навчаються на курсах підвищення кваліфікації в системі інститутів післядипломної педагогічної освіти, матимуть змогу одержати знання щодо основних положень інклюзивної освіти; особливостей спілкування з різними категоріями дітей з порушенням психофізичного розвитку; побудови конструктивної взаємодії з батьками учнів та спеціалістами; принципів командної роботи; сутності та завдань індивідуального та стандартизованого оцінювання;

основ диференційованого викладання і т. ін..

Окрім цього у слухачів в процесі вивчення матеріалу передбачається формування базових навичок ефективної взаємодії з іншими педагогами, спеціалістами, батьками учнів з особливими освітніми потребами; розробці індивідуальних навчальних програм для дітей з особливостями психофізичного розвитку на основі діагностики їхніх потреб; здійснення адаптації/модифікації курсу й методики викладання; використання

ефективних стратегій спілкування у конкретній взаємодії з учасниками навчально-виховного процесу тощо.

Таким чином, педагоги, яким відводиться основна роль при розбудові інклюзивної освіти в Україні, найближчим часом матимуть змогу впроваджувати її на професійних засадах.

Література:

1. Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. – Лондон 2000.
2. Колупасва А.А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи- Саммит книга.- 2008\
3. Лефрансуа Ги. Психология для учителя – С.-П.- М.: Прайм- 2003. – 407 с.
4. Олешкевич В.И. Социальное образование в условиях интегрированного обучения // Интегративные тенденции современной специальной образования. – М.: Полиграф сервис, 2003
5. Andrews J., Lupart J. The Inclusive Classroom. Educating Exceptional Children/ The University of Calgary: Nelson. Thomson Learning

УДК: 376-056.26:617.751.6] (477+100)

Рецензент
Гудим І.М.
кандидат педагогічних наук
старший науковий співробітник

СПЕЦІАЛЬНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ: ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ

С.В. Кондратенко

У статті представлено порівняльний аналіз досвіду організації спеціальної дошкільної освіти дітей з порушеннями зору в Україні та зарубіжжжі (країнах СНІ, США, Японії та Німеччини). Розкриваються особливості освітніх систем представлених країн, форми та можливості здобуття дошкільної освіти дітьми з порушеннями зору.

Ключові слова: спеціальна освіта, дошкільний заклад, діти з порушеннями зору

В статті представлено порівняльний аналіз досвіду організації спеціальної дошкільної освіти дітей з порушеннями зору в Україні, країнах СНІ, США, Японії, Німеччини. Показано особливості освітніх систем цих країн, форми та можливості здобуття дошкільної освіти дітьми з порушеннями зору.

Ключевые слова: специальная образование, дошкольное учреждение, дети с нарушениями зрения.